

คำชี้แจง

กรณีการร้องเรียนการทำเหมืองแร่ทองคำของ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด

ความเป็นมา

สืบเนื่องจากคณะกรรมการด้านสิทธิชุมชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้มีหนังสือชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการร้องเรียนการทำเหมืองแร่ทองคำ ของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ที่ตำบลเขาหลวง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดเลย ต่อหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗ และได้มีผู้นำเอกสารดังกล่าวเผยแพร่ในสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง สรุปได้ดังนี้

๑. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๐ ขอให้ตรวจสอบการขอประทานบัตรของ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด จังหวัดเลย เนื่องจากการทำเหมืองแร่ทองคำดังกล่าวก่อให้เกิดการปนเปื้อนสารพิษในแหล่งน้ำ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชน

๒. มีการร้องเรียนเพิ่มเติมว่า เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ ซึ่งมีสาเหตุจากการเรียกร้องคัดค้านของประชาชน โดยมีการชุมนุมคุกคามและทำร้ายร่างกายประชาชนจนได้รับบาดเจ็บหลายราย

ประเด็นคำชี้แจงของคณะกรรมการด้านสิทธิชุมชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑. การทำเหมืองแร่ทองคำของ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีพื้นที่ป่าสงวนจำนวนมากถูกทำลาย เนื่องจากเปิดหน้าดินเพื่อการทำเหมือง และการระเบิดส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางน้ำตามธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีสารปนเปื้อนของสารโลหะหนักในน้ำผิวดิน และสัตว์น้ำบางชนิด ผลการตรวจหาสารพิษในเลือดของประชาชน ยังพบสารไซยาไนด์ในเลือดเกินค่ามาตรฐานจำนวนร้อยละ ๖ พบการเจ็บป่วยและกลุ่มอาการโรคจากสารพิษหลายรายด้วย

๒. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ให้กระทรวงอุตสาหกรรมชะลอการขยายพื้นที่ใหม่หรือการขอประทานบัตรของ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด แปลงที่ ๑๐๔/๒๕๓๘ และแปลงอื่น ๆ ไว้ก่อนจนกว่าจะได้ข้อสรุปของสาเหตุการปนเปื้อน ผลการประเมินความคุ้มค่าของฐานทรัพยากรธรรมชาติและค่าภาคหลวงแร่กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และผลการประเมินด้านสุขภาพ หรือ HIA ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ได้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ยังมีการดำเนินงานของบริษัทอย่างต่อเนื่อง และมีโครงการขยายสัมปทานไปยังป่าภูเหล็กด้วย

๓. ประชาชน ๖ หมู่บ้านได้รวมตัวกันเป็น “กลุ่มคนรักบ้านเกิด” เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และชีวิตสุขภาพของประชาชนในชุมชน แต่การแก้ไขปัญหาผลกระทบต่าง ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นไปอย่างล่าช้า พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหายจากการทำเหมือง สถานพยาบาลในพื้นที่ไม่สามารถให้การเยียวยารักษาประชาชนที่เจ็บป่วยจากสารพิษในการประกอบกิจการได้

๔. เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ มีกลุ่มชายฉกรรจ์พร้อมอาวุธเข้าจับตัวประชาชนกว่า ๒๐ คน บริเวณจุดตรวจภายในหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการขนย้ายแร่ทองแดงออกจากเหมืองของ บริษัท หุ่นคำ จำกัด ซึ่งมีการใช้กำลังและอาวุธทำร้ายร่างกายกลุ่มผู้คัดค้านได้รับบาดเจ็บหลายราย

เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๗ คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน ได้ประชุมร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ณ ศาลากลางจังหวัดเลย โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดเลยได้แจ้งต่อที่ประชุมว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ได้มีคำสั่งให้ระงับการขนแร่ให้กับบริษัท หุ่นคำ จำกัด เอาไว้ก่อน เพื่อป้องกันการเผชิญหน้าระหว่างบริษัทและกลุ่มชาวบ้านอีกครั้ง

คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน ได้มีข้อสรุปจากการประชุม ดังนี้

- ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเร่งดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ มาลงโทษ

- หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ควรระงับการขนส่งแร่ทองแดงเอาไว้ก่อน จนกว่าการตรวจสอบจะเสร็จสิ้น โดยต้องตรวจสอบว่า สิ้นแร่ทองแดงดังกล่าวได้มาจากการทำเหมืองแร่ที่ถูกต้องหรือไม่ และใบอนุญาตขนสิ้นแร่ทองแดงที่อนุญาตโดยสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลยเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

๕. ผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ของ บริษัท หุ่นคำ จำกัด เกิดอย่างต่อเนื่องนานหลายปี และปรากฏว่ามีผลกระทบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหลายภาคส่วนได้ร่วมกับคณะอนุกรรมการฯ ในการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพและสุขภาวะของประชาชนในพื้นที่

คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน จึงชี้แจงข้อมูลข้างต้นถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อพิจารณาดำเนินการในการระงับความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่อย่างถูกต้องและเป็นธรรม นำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ในพื้นที่จังหวัดเลย

ประเด็นคำชี้แจงของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.)

๑. ก่อนการอนุญาตให้บริษัท หุ่นคำ จำกัด ดำเนินการทำเหมืองแร่ทองคำได้นั้น บริษัท หุ่นคำ จำกัด ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมถลุงหรือแต่งแร่ โดยมีการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเหมือง พร้อมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมทุกประเด็นผลกระทบต่อทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งจากการทำเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลยที่ผ่านมาไม่มีการเปลี่ยนเส้นทางน้ำแต่อย่างใด และตามโครงการทำเหมืองดังกล่าวจะไม่มีการปล่อยน้ำออกสู่ภายนอกพื้นที่โครงการ เพื่อไม่ให้เกิดการทำเหมืองแร่ทองคำดังกล่าวเพิ่มสารพิษหรือโลหะหนักให้กับสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี ปี ๒๕๔๗-๒๕๔๘ และผลการสำรวจการแพร่กระจายตัวและแหล่งที่มาของการปนเปื้อนโลหะหนักในเขตพื้นที่แหล่งแร่ทองคำภูทับฟ้า จังหวัดเลย ของสถาบันวิจัยสภาพแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ พบว่าบริเวณพื้นที่ประทานบัตรของบริษัท หุ่นคำ จำกัด และพื้นที่ใกล้เคียง มีสารหนู และแมงกานีส แพร่กระจายอยู่ทั่วไปในปริมาณที่สูงเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพของแร่โลหะ ทำให้สามารถตรวจพบสารโลหะหนักในแหล่งน้ำ

ผิวดิน ในดิน และสัตว์น้ำได้ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่นี้มีโอกาสสะสมของโลหะหนัก หรือสารพิษได้ หากประชาชนได้นำน้ำ พืช หรือสัตว์ที่มีการปนเปื้อนโลหะหนักไปบริโภค

สำหรับผลการตรวจสอบสุขภาพ สาธารณสุขจังหวัดเลยได้ดำเนินการเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชน และตรวจรักษาผู้ป่วยที่คาดว่าได้รับผลกระทบจากโลหะหนักที่มาจากการทำเหมืองอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ สำหรับกรณีที่มีการร้องเรียนว่าประชาชนเจ็บป่วยเนื่องจากการประกอบการเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ ผลการตรวจรักษาของแพทย์ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด เนื่องจากบางกรณีการเจ็บป่วย เป็นอาการเรื้อรัง ซึ่งมีการรักษาตามอาการด้วยแล้ว โดยสถานการณ์การเจ็บป่วยของประชาชนในพื้นที่ พบผู้ที่มีปริมาณไซยาไนด์และปรอทในเลือดในพื้นที่เสี่ยง (๖ หมู่บ้าน) ไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากปริมาณไซยาไนด์ในเลือดอาจมาจากหลายสาเหตุ อีกทั้งการพบปริมาณสารปรอทในเลือด ไม่สามารถสรุปได้ว่ามาจากสาเหตุใด

๒. กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ได้ดำเนินการตามมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ แล้ว ดังนี้

- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้ชะลอการขยายพื้นที่ใหม่ และไม่ได้มีการอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ทองคำเพิ่มเติม รวมถึงบริเวณพื้นที่ป่าภูเหล็กด้วย นับตั้งแต่มีมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้ร่วมกับจังหวัดเลย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีการเพิ่มความถี่เป็น ๓ เดือน/ครั้ง ปัจจุบันผลการวิเคราะห์ไม่พบว่ามีไซยาไนด์ปนเปื้อนออกจากพื้นที่ประทานบัตรเหมืองแร่ของบริษัท พุ่งคำ จำกัด

- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาหาสาเหตุการแพร่กระจายของโลหะหนักและไซยาไนด์ในพื้นที่โครงการเหมืองแร่ทองคำ ของบริษัท พุ่งคำ จำกัด ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ซึ่งผลการศึกษา ไม่พบว่ามี การแพร่กระจายของไซยาไนด์และโลหะหนักออกนอกพื้นที่เหมืองแร่ทองคำ และมีการตรวจพบโลหะหนักในพื้นที่ข้างเคียงโดยรอบทั้งในน้ำและดิน เนื่องจากเป็นพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพแหล่งแร่สูง จึงมีการแพร่กระจายของโลหะหนักตามธรรมชาติ

- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้ประเมินโครงการทำเหมืองแร่จากการวิเคราะห์ความเหมาะสมทางธุรกิจของโครงการ ร่วมกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม รายงานดังกล่าว ได้ศึกษาเกี่ยวกับโอกาสการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนความเห็นของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบการพิจารณาอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ การวิเคราะห์ความเหมาะสมทางธุรกิจของโครงการเป็น การศึกษาในเชิงเศรษฐกิจที่สามารถประเมินมูลค่าต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน แต่การเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมที่ยังไม่เคยมีการศึกษามูลค่าต่าง ๆ ในเชิงเศรษฐกิจมาก่อน ทำให้การวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวยังไม่มีเครื่องมือหรือแนวทางการประเมินที่เป็นที่ยอมรับทางวิชาการ (รายงานการศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการทางเศรษฐศาสตร์และสังคมในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ ที่สมดุลและเหมาะสมกับประเทศไทย ศึกษาโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์)

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ดำเนินการทั้งเชิงป้องกันและการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ของ บริษัท พุ่งคำ จำกัด ตั้งแต่เริ่มเปิดการทำเหมือง โดยในปี ๒๕๕๐ จังหวัดเลยได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วม จำนวน ๕ คณะ รวม ๑๑๖ คน และคณะกรรมการตรวจสอบและกำกับดูแลการทำเหมืองแร่และประกอบโลหกรรมของ บริษัท พุ่งคำ จำกัด เพื่อกำกับดูแลการทำเหมืองแร่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ กรณีกลุ่มคนรักบ้านเกิดมีข้อเรียกร้องหรือ

ประเด็นคัดค้านต่าง ๆ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจให้กลุ่มคนรักบ้านเกิดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง

นอกจากนี้ กลุ่มคนรักบ้านเกิด ได้เคยร้องเรียนว่าได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองด้านสุขภาพปัญหาน้ำอุปโภคบริโภค และพืชผลการเกษตรตกต่ำ และคัดค้านการทำเหมืองแร่ของบริษัท หุ่นคำ จำกัด อย่างต่อเนื่อง ในการนี้ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จังหวัดเลย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยตลอด ทั้งการให้น้ำใช้ให้เพียงพอ การเฝ้าระวังสุขภาพของประชาชน การจัดหาเมล็ดพันธุ์พืช การตรวจสอบ กำกับดูแลการประกอบการให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทำเหมือง ซึ่งมีผู้แทนกลุ่มคนรักบ้านเกิดร่วมเป็นกรรมการในการตรวจสอบด้วย

๔. กรณีการปะทะกันระหว่างชาวบ้านนาหนองบง ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และกลุ่มชายฉกรรจ์จำนวนหนึ่งที่นำรถบรรทุกเข้าไปขนแร่ของ บริษัท หุ่นคำ จำกัด จนชาวบ้านนาหนองบงได้รับบาดเจ็บ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ จากการตรวจสอบข้อมูลของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ พบว่าการขนแร่ของบริษัท หุ่นคำ จำกัด เป็นการขนแร่ทองแดงผสมแร่ทอง และเงิน ที่บริษัท หุ่นคำ จำกัด ผลิตได้ก่อนหยุดการทำเหมือง การขนแร่ดังกล่าวได้รับการอนุญาตขนแร่จากอุตสาหกรรมจังหวัดเลยอย่างถูกต้อง การปะทะกันของชาวบ้านกับกลุ่มชายฉกรรจ์เกิดจากชาวบ้านไม่ยอมให้มีการขนแร่ออกจากเหมืองแร่ดังกล่าว ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

๕. กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ พร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับการประกอบการเหมืองแร่ดังกล่าว และเพื่อความโปร่งใสและความเข้าใจข้อมูลที่ตรงกัน กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้แจ้งให้กลุ่มคนรักบ้านเกิดเสนอชื่อนักวิชาการเข้าศึกษาข้อมูลร่วมกับกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ แต่ก็ยังไม่มีการตอบรับหรือเสนอชื่อนักวิชาการให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม เพื่อการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับการประกอบการเหมืองแร่ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จะได้เชิญผู้แทนทั้งสองฝ่ายเข้ามาหารือถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวต่อไป
